

TARİHİ GÖRME BİÇİMİ: TARİH RESİM İLİŞKİSİ Doç. Dr. Ferhunde KÜÇÜKŞEN ÖNER*

Öz: Sanat eserlerinin 'tarihin içinde' üretildiğine dair genel kabul, bir yönüyle sanatın içkin yapısının toplumla ve bir disiplin olarak sosyoloji, tarih gibi bilimlerle doğrudan ilişkisine yapılan bir vurgudur. Sanat eserinin ortaya çıkarıldığı dönemin siyasi, sosyal, gündelik yansımalarını içermesi, sanat eserini o dönemi anlatan tarihi bir belge yapmasa da estetik alanın tarihe düştüğü not bağlamında değerlendirilebilir. Mağara duvarlarına yapılan arkaik örneklerden savaş tasviri yapan resimlere kadar pek çok yapının tarihi bilgileri doğrulayan bir yanı vardır. Resim sanatı tarihe mikro ve makro bakışın, tarihin ürettiği paradigmalardan estetik alandaki doğrulayıcısı olarak kabul edilebilir. Bu makalede, resim sanatı ile bir bilim dalı olarak tarih arasındaki ilişkinin doğallığı, kökenleri üzerinde durulacak; yapıldığı dönemin izlerini yansıtan yapıtların tarih bilimi için kanıtlayıcı, doğrulayıcı argümanlar olduğuna değinilecektir. Bunların yanı sıra resim sanatının tarihle ilişkisini ortaya koyan somut alanlar ve örnekler üzerinde durulacaktır. Çizilen genel çerçeve, bu ilişkinin boyutları da çoğaltan resmin gündelik hayat, bilim tarihi ve tarih öğretiminde yer alma biçimleri gibi alt başlıklarla değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Resim Sanatı, Tarih, Gündelik Hayat Tarihi, Türk Sanatı, Tarih Yazımı.

THE WAY OF SEEING THE HISTORY: RELATIONSHIP BETWEEN PAINTING AND HISTORY

Abstract: The general acceptance that works of art are produced 'in the history' is an emphasis on the direct relationship of the inherent structure of art with society and as a discipline with sciences such as sociology and history. The fact that the work of art contains the political, social and daily reflections of the period in which it was produced can be evaluated in the context of the traces that the aesthetic field has left in the history, although it does not make the work of art a historical document describing that period. Many works, from archaic examples on cave walls to paintings depicting war, have an aspect that confirms historical information. The art of painting can be accepted as a validator of the micro and macro view of history and the paradigms produced by history in the field of aesthetics. This article will focus on the naturalness and origins of the relationship between the art of painting and history as a science; It will be mentioned that the works reflecting the traces of the period in which they were produced are proving and confirming arguments for the science of history. In addition to these, concrete areas and examples that reveal the relationship between the art of painting and history will be emphasized. The general framework will be evaluated with subheadings such as the way the painting takes place in daily life, history of science and history teaching, which also increases the dimensions of this relationship.

Keywords: Art of Painting, History, History of Daily Life, Turkish Art, Historiography.

* Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, ORCID: 0000-0001-5251-4327, foner@bartin.edu.tr.

Giriş

Resim sanatı, diğer sanat alanlarında olduğu gibi farklı biçimlerde tanımlanır. Tanımların farklılığı ve çeşitliliği sanatın özgün yapısıyla ilgilidir. Doğadaki görüntünün bir yüzey üzerinde taklit edilmesi biçimindeki tanımı, resmin doğasına dair kapsayıcı bir tanımdır. Bu tanım resim sanatının tarihe olan ilişkisine de dolaylı yollardan ulaşmayı sağlar. Çünkü tanımda mimetik özelliğine yapılan vurgu, arkaik dönemlerden bugüne resmin ortaya çıktığı dönemin/çağın yansımalarını içeren bir yanı olduğunu gösterir. Resim sanatındaki estetiğin ortaya çıkışındaki toplumsal ve tarihi atmosfer, bu estetiğin tarihsel açıdan belge işlevi görebileceğini de gösterir. Tarih ile resmin yolları hatırlama bağlamında kesişir. Resim sanatı, tarihin ortaya koyduğu bütünlüklü ve devamlılık esasına dayalı sürecin estetik kaydını tutar. Hakikati, güzeli ve estetik olanı bireysel perspektiften değerlendiren bir alan olarak kabul edilse de resim sanatı; ortaya çıkış anında 'başkalarının' gündemlerini, arzularını, kaygılarını ve gelecek tahayyülünü, geçmişe bakışını da karşılayan bir içeriğe sahiptir. İnsanın dolayısıyla toplumun ortak yaşama biçimini ve değerlerini ortaya koyan resim, aynı zamanda toplumsal aidiyet hissini de pekiştirir. Bu içkin yapısı, resim sanatını sosyoloji, tarih gibi bilim dallarıyla ilişkili bir disiplin haline de getirir. Sanat eserleri, ait olduğu toplum ve ortaya çıktığı dönemin dinamiklerinden biri olarak değerlendirildiğinde -bir anlamda tarih içinde üretildiği esas alındığında- sanat eserinin ve sanatçının eser verdiği dönemin yansımalarını içeren yapıdan bağımsız olamayacağı da ortaya çıkar. Bu bakımdan sanat eserlerinin tarihe ilişkisi organiktir. Bu ilişki çoğu zaman sanat eserinin ve sanatçının çağına tanıklık etmesi bağlamında değerlendirilir: *“Aslında hangi çağda olursa olsun, sanatçıların yaşadıkları dönemlere tanıklık etme bilinci ve isteği hemen her zaman şiiir olsun, resim olsun, ortaya koydukları eserlerine yansımıştır”* (Başkan, 2006, 24).

Resim sanatının teknik ve kompozisyon bütünlüğünü sağlayan dayanaklarının başında perspektif gelir. Perspektif resim sanatı için teknik bir unsur olmasının yanı sıra kompozisyonu da etkileyen ve 'görme biçimleri' olarak adlandırılabilir bir bütünü de ortaya koyar. Resimde sanatçının ortaya koyduğu kompozisyonu da içeren bu bakış açısı tarihçilerin ele aldığı dönem ya da sorunsala farklı perspektiften yaklaşmasını sağlayabilir. *“Sanat hem dünyayı anlamaya yönelik bir anlamlandırma pratiği hem de dünyayı ve onu anlamlandırma biçimlerini yeniden üretme ve/ veya dönüştürme potansiyeli olan bir etkinliktir. Sanat ürünleri belirli bir görme biçiminin ürünü olmalarının yanı sıra görme biçimlerinin üreticisi konumundadırlar. Farklı görme biçimleri farklı dünya görüşlerinin, farklı dünya, insan, zaman ve mekân anlayışlarının ürünüdürler”* (Özgül, 2012, 171). İnsan, zaman ve mekân arasındaki ilişkiye öznel, öznel olduğu

kadar da toplumsal ve tarihi yaklaşan resim sanatı, tarihin de görme biçimlerini çeşitlendirmektedir.

Tarihin Kaynağı Olarak Resim Sanatı

Gustave Lanson (1857-1934), tarih ile edebiyatı birey ile toplumu incelemeleri bağlamında karşılaştırır ve tarihinin fertten önce toplumla ilgilendiğini, edebiyatın da toplumdan önce bireye odaklandığını söyler. Benzer bir karşılaştırma resim ile tarih arasında da yapılabilir. Tarih bilimi ve tarihçi, genelde insanlığın özeldede toplumların geçirdiği değişim sürecini ortaya koyarken resim sanatı, tarihin ortaya koyduğu bu bütünlüğün ayrıntılarını sunar. Resim sanatının kullandığı göstergeler (renk, biçim, kompozisyon vb) sanatçının iç dünyasıyla (bireysel dinamiklerle) şekillense de tarih için kaynak olarak kullanılabilir. Çünkü resimsel göstergelerin ortaya çıkardığı kompozisyon, tarihi atmosferin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Resim sanatının görsel imgeleri de kapsayacak şekilde geniş bir zeminde kendini ifade ettiği düşünüldüğünde (resimsellik esas alındığında) haritalar, şekiller, eskizler de bu sanatın eserleri olarak kabul edilir ve tarih için önemli kaynaklar olarak kullanılır. Mağara duvarlarına yapılan resimler, tarihle resim arasındaki diyalektik ilişkinin başlangıç noktası olarak kabul edilir. Bu resimler, insanlığın doğa koşullarına göre kurduğu ilişki biçimlerinin, toplumsallaşma sürecinin başlangıç noktasıdır ve tarih için de önemli veriler olarak kabul edilir. Resmin tarihe kaynaklık edebilmesi biraz da tarihsel kaynağın neden gerekli olduğunu düşünmekle anlaşılabilir. Bilimsel tarih anlayışının ortaya koyduğu gerekliliklerin başında kaynağa, belgeye dayalı argüman üretmek gelir. Yusuf Akçura 1932 yılında Tarih'in bir bilim olarak şekillenmesinde 'materyal'in önemini vurgular: *"Hepiniz bilirsiniz ki tarih binasının kerestesi, malzemesi, artık lisanımıza girmeye başlamış olan bir tâbir ile materyali vak'alar (Fait'ler) dir. Nasıl ki taşsız, ağaçsız, demirsiz bir ev inşa olunamazsa, vak'alar toplanmaksızın da bir tarih binası kurulamaz"* (Akçura, 2012, 82). 'Vakıa'ların toplanması için de kaynaklara yönelmek gerekir. Tam bu noktada kaynakların güvenilirliği ve önceliğine dair tartışma alanı ortaya çıkar. Tarihte kullanılacak birincil kaynaklar belirlenirken izlenen yolda belirleyici unsur, kaynağın tarih disiplininin temelini inşa edecek kadar güvenilir olması ve tarihsel paradigma üretebilmesidir. Bu nedenle bir bilim dalı olarak tarihin paradigma üreten kaynakları konusunda farklı görüşler mevcuttur. Amerikan Kongre Kütüphanesi, tarihsel araştırmalarda kullanılacak birincil kaynak türlerini altı grupta ele almakta ve resimsel kaynakları imaj kaynakları olarak değerlendirmektedir. Buna göre öncelikli kaynaklar; 'buluntular, aletler, silahlar, icatlar, üniformalar, mezar taşları gibi bulgulardan oluşan 'nesne' kaynaklarıdır. Nesne kaynaklarından sonra 'fotoğraflar, filmler, videolar, güzel sanatlar' gibi 'imaj kaynakları' gelir. Sonrasında da "işitsel, istatistiki, metinsel kaynaklar ve halk kaynakları gelir (Husbands,

2006'dan akt. Akbaba, 2005, 185-186). Resmin tarihin kaynakları arasında kabul görmesi biraz da tarihin bir bilim ya da disiplin olarak metodolojisini belirleme süreciyle ilgilidir. Ancak Tarih, hem bir geçmiş ve hatırlama unsuru hem bir disiplin olarak insanlığın sahip olduğu bilincin ve birikimin doğduğu, geliştiği zemindir. Bu nedenle resimle tarih arasındaki ilişkinin disiplinel boyutlarından önce doğal bir ilişki biçimi (kendiliğinden) geliştirdiğini göz ardı etmemek gerekir. Resmin doğasında yer alan zamansallık (bir zamana ait olma ya da bir dönemin ürünü olma) tarihle olan ilişkisindeki doğallığa da işaret eder. Örneğin 2004 yılında Kazakistan'da bulunan ve dünya mirası listesine alınan Bronz ve Demir çağlarına ait 'Tamgalı Kaya Resimleri', Türklerin tarih sahnesine çıktığı dönemi bilinenden daha öncesine çekme ihtimalini de ortaya çıkarmıştır. Bu resimlerin zamansallığı (yapılma zamanı) Türklerin ve bölgenin tarihini değiştirebilecek öneme sahiptir.

Görsel 1. Semirechie Tamgalı Kaya Resimleri, M.Ö.3000-M.S. 13. yüzyıl Kazakistan.

Resimle tarih arasındaki ilişkinin kökenleri, yazının bulunmasından çok önceye dayanır. Resim, yazının bulunmasından önce tarihin kayda geçirme, kayıt tutma işlevini üstlenmiştir. Necati Demir, resmin bu işlevi; sırasıyla 'petrogrif, ideogram, piktogram ve damga'larda üstlendiğini belirtir:

Petroglifler'den (taş üzerine yapılan oyma) sonraki aşama, ideogram (doğrudan doğruya fikri ifade eden işaret, varlıkların sembolize edildiği ya da bir düşüncenin anlatıldığı çizim)'dir. Daha gelişmiş ve düzenlenmiş biçimi ise piktogram (resimyazı)'dır. Piktogram'dan sonraki

aşama damga dönemidir. Damgadan dile doğru giden yol, hece, yarı hece ve harf şeklinde gelişmiştir. Orhun Yazıtları, bu aşamaların en son noktasıdır (Demir, 2009, 6).

Resimsel bulguların tarihin köken araştırmalarında önemli bir kaynak olarak kullanıldığı görülür. Resimsel bulgular, tarihin seyrini değiştirmese de tarihe farklı perspektif kazandırmaya ya da doğrulayıcı paradigmlar üretmeye, tarihsel bilgilerin güncellenmesine katkı sağlamaya devam etmektedir. Örneğin *“Batı Gök-Türk Devleti’nin ve haleflerinin (I. ve II. Gök-Türk Devletleri arasındaki fetret devrinde sürekliliği korumuşlardır) hâkimiyet dönemleri olan VI. ve VIII. yüzyıllar arasında Maverâünnehir bölgesinde bulunan Buhara Şehrine bağlı Varahşa yerleşim alanındaki Varahşa Sarayı’ndaki duvar resimleri”* (Sazak, 2013, 1) incelendiğinde Türk kültürüne dair bulunan izlerin tarih disiplinine veriler sunduğu ve resimle tarih arasındaki ilişkinin doğallığını ortaya koyduğu görülür. Bu duvar resimleri, mitolojik öğelerle dolu olsa da sarayın yapıldığı bölgede Türklerin yaşadığına dair en kuvvetli bulgular olarak değerlendirilir. *“Buharhudah ailesinin menşeinin Gök-Türklerin Du-Lu olarak adlandırılan zümresinin çekirdeğini oluşturan Comuk (Cömük, Çömük, Camuk) adlı Türk kabilesi” olduğuna dair bilgiyi de doğrulamaktadır”* (Sazak, 2013,4).

Görsel 2. Leoparlarla Mücadele, Varahşa Sarayı Duvar Resimleri, Hermitage Müzesi.

Tarihin yazılması ve tarihçilik anlayışının gelişmesi, tarihin bir disiplin olarak kendini yenilemesi sürecinde resimle kurduğu bu doğal ilişki, disiplinler arası boyut kazanır. Tarihin bir bilim dalı olarak görülmeye başlanması ile tarihten beklentiler de artmış, tarihin pozitivist yaklaşımı benimsemesi, doğa bilimleri gibi hemen her ayrıntıyı dikkate alması, neden sonuç ilişkisini ön plana çıkarması neredeyse bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu bağlamda tarih, resim sanatının bulgularını daha çok doğrulayıcı belgeler olarak görmeye başlamıştır. Tarihin bir bilim olarak kabul görmesiyle mitolojiden ilham alarak yapılan arkaik dönem resimlerinin tarihi

bilgileri, tarihin nesnelliğini doğrudan ortaya koyduğu söylenemez. Ancak ilk örneklerini mağara duvarlarında vermeye başlayan resim sanatı, tarihi bilgileri tamamlayan bulgular olarak kabul edilir. Tarihle resim ilişkisinin disiplinler arası ve metodolojik boyut kazanmasında, resmin birincil tarihi kaynak olarak kabul görmesinde ressamların tarihi bir konu olarak kullanmaya başlamasının da etkisi vardır. Minyatür sanatı ve hemen sonrasında ön plana çıkan Batılı anlamda resim sanatı; ressamların tarihe iki farklı açıdan kaynaklık etmesinin önünü açar. Bunlardan birincisi, tarihi olayların sanatçılar tarafından resmedilmesi, kayda geçirilmesidir. Padişahların tahta çıkmaları, cülus dağıtmaları, savaşlar, haritalar tarihin birincil kaynakları olarak değerlendirilmiştir. Metin And, minyatür sanatının Osmanlı'da Orhan Bey zamanında İznik'te başladığını, Bursa'da devam ettiğini, sonraki dönemlerde yaygınlaştığını belirtir (And, 2014,34). Minyatürler, Osmanlı tarihinin önemli anlarını resmetmiş ve tarih için görsel imaj kazandırmanın ötesinde birer kaynak olarak değerlendirilmiştir.

Görsel 3. II. Mehmed'in, Edirne'de tahta çıkışı, 1451, (Hünernâme, TSM, H1523).

Görsel 4. Matrakçı Nasuh, Beyan-ı Sefer İrakeyn, 16.yüzyıl.

Batılı anlamda resim sanatından önce de portre önemsenmiştir. Özellikle Fatih döneminden itibaren hazırlanan Silsilename'lerde minyatür sanatçılarının yaptığı padişah portrelerine rastlanır. Bunun yanı sıra ulu kişilerin, peygamberlerin, dönemin meşhurlarının da portreleri yapılmıştır. Doğu tasvir geleneğine bağlı kalınarak yapılan bu portrelerde Fatih Sultan Mehmet döneminden itibaren Batı tarzı resim ve gravürlerden etkilendiği görülür.

Görsel 5. Levni, Silsilename. Hüdavendigâr.

Görsel 6. Levni, Silsilename, Murat

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı tarzı resim sanatı benimsendikten sonra daha realist bir yaklaşım sergileyen Türk resmi, portreler yapmaya ve önemli tarihi olayları resmetmeye devam eder. *“Tarihi konu alan veya bu konuda bir duyarlık yansıtan ilk örnekler ‘asker ressamı’ olarak bilinen Osmanlı sanatçılarının eserlerinde görülür”* (Başkan, 2007, 92). Hoca Ali Rıza (1858 – 1930), Şeker Ahmet Paşa (1841 – 1907), Süleyman Seyyid (1842 – 1913), Hüseyin Zekai Paşa (1860 – 1919), Sami Yetik (1878 – 1945), Hikmet Onat (1882 – 1977), Halil Paşa (1857 – 1939) gibi ressamlardan oluşan topluluk, Türk resim tarihinde Batı tarzı resim sanatını yerleştirmiş, renk ve canlılık endişesini resmin gündemine sokmuştur. Bunun yanı sıra yaşadığı dönemin siyasi ve sosyal hareketliliğini de resimlerine yansıtmış, tarihi bir konu olarak ele almaya devam etmiştir.

Görsel 7. Sami Yetik, “Milli Mücadele” Tuval üzerine yağlıboya, 1917, 106x175 cm.

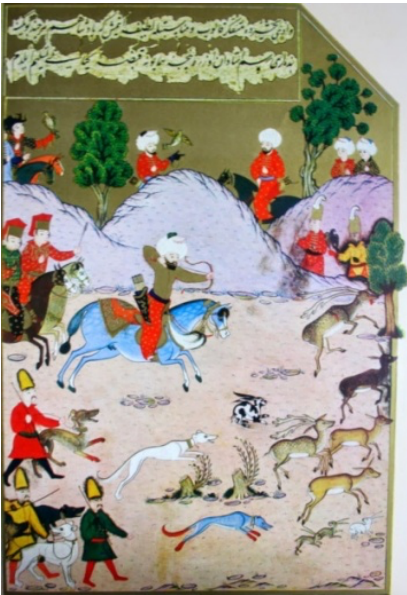
Asker ressamılarından sonra da Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi ressamı, bir taraftan resim anlayışını değiştirmiş diğer taraftan tarihi olayları resmederek tarihe kaynaklık etmeye devam etmiştir. Örneğin *“Kurtuluş Savaşının ardından (...) Özellikle 1930’ların başlarında düzenlenen ‘İnkılâp Resimleri Sergisi’ genç Cumhuriyetin kuruluş dinamiklerini, bu arada da tarih duyarlılığını öne çıkaran resimlerin yoğunlukla yapılmasını sağlamıştı.”* (Başkan, 2007,93).

Görsel 8. Zeki Faik İzer, İnkılap Yolunda, 1933, tuval üzerine yağlıboya, 176x237 cm.

Gündelik Hayat, Bilim Tarihi ve Resim Sanatı

Resim sanatının tarihe kaynaklık ettiği ikinci yol, bilim tarihi, kültürel tarih ve gündelik hayat tarihini resmetmesiyle açılmıştır. Gündelik hayat ve kültür, toplum yapısının görünen yanlarından biridir ve doğrudan tarihin ilgi alanına girer. Resim sanatının gündelik hayat tarihine ilişkin sunduğu ayrıntılar, resim tarih ilişkisine farklı bir boyut kazandırmıştır. Özellikle XV. Yüzyıldan itibaren gündelik hayata dair ayrıntılara, resimsel bulgularda rastlamak mümkündür. Kültür tarihinin bir parçası olarak da okunabilecek gündelik hayat; ayrıntıları - önce minyatürlerde sonrasında Batı tarzı resimlerde- eğlence ortamlarından sokak, çarşı ve pazarlara; av merasimlerinden doğa ve kent görünümüne; saray hayatından bitki ve hayvanların yaşamına kadar pek çok ayrıntıyla resmedilmiştir.

Görsel 8. Sultan II. Bayezid'in Avlanması, Kebir Musavver Silsilename (TSM, A3109)

Görsel 9. On Altıncı Yüzyılda İstanbul'da Bir Kahvehane, Albüm (CBL, 439)

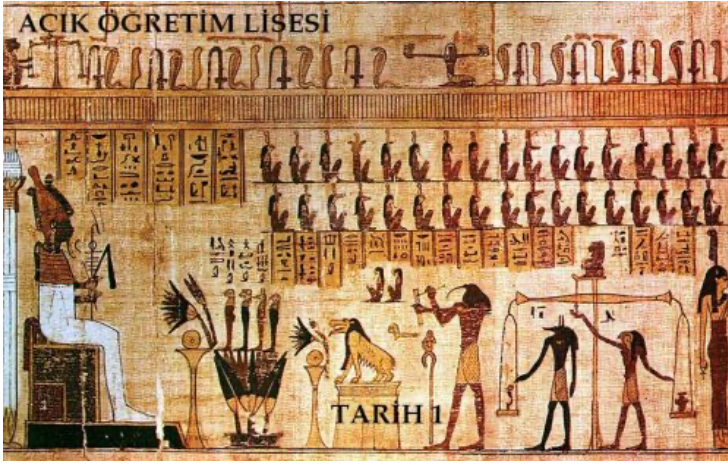
Bilimsel bilginin geçirdiği evreleri ortaya koyan bilim tarihi, bu bilginin hangi toplumsal şartlarda geliştiğini de ortaya koyar. Bu bakımdan bütünlüklü ve bilimsel tarih anlayışının önemli unsurlarından biridir. Bu nedenle tarih bilimi için bilim tarihi önemlidir. Resim sanatı, tarihe bilimsel pratiklerin nasıl görüldüğünü ortaya koymak adına yardım eder. Rasathaneler, topografik veriler, tıp biliminin pratikleri gibi pek çok bilim dalının gelişim aşamalarını resmeder.

Görsel 10. Galata'daki Rasathane, Şehinşahname (İÜK, F1404)

Tarih Öğretiminde Kaynak Olarak Resim Sanatı

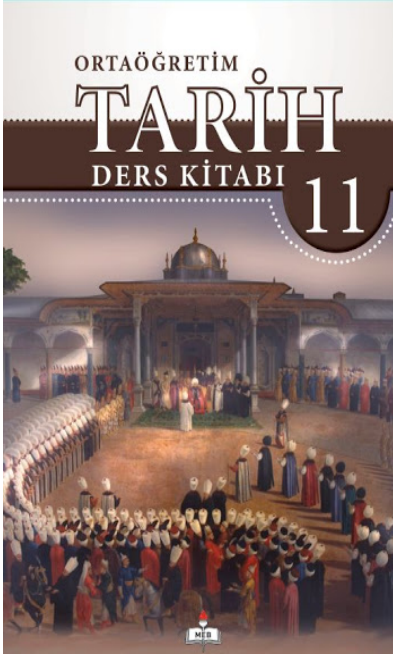
Hemen bütün eğitim sistemlerinin her aşamasında yer alan ve bir bilim olarak tarihin veri ve metotlarından yararlanılarak verilen tarih dersi, kültür ve medeniyet bilinci kazandırmak, aidiyet hissini pekiştirmek, eleştiri becerisi kazandırmak için anlamlıdır. Tarih öğretimi için grafikler, haritalar, minyatürler, gravürler, karikatürler gibi resimsel materyallerden yararlanır. *“Bu materyaller 18. Yüzyılın başlarında okuma yazma bilmeyen halka olaylar ve kamusal ilişkilerle mesajlar vermek amacıyla basılı kaynaklarda yer almaya başlamıştır”* (Stradling, 2003, 99-100).

Görsel 11. Açık Öğretim Lisesi Ders Kitabı.

Tarihi bilginin tarih derslerinde resimsel olarak da ifade edilmesi, bu bilgiye yönelik herkesin (başta öğrencilerin) tarihle yüzleşmesini ve bilginin kalıcılığını sağlar. Görsel materyallerin sunduğu imgeler, hatırlama ve analiz yapma konusunda yardımcı olur. Örneğin Osmanlı tarihini, saray hayatını, savaşları tasvir eden minyatürlerin tarih ders kitaplarında kullanılması, tarih öğretiminde daha realist ve kanıtlayıcı, dolayısıyla güvenilir bir paradigma sunar.

Resmin tarih öğretimine sunduğu katkılardan biri de tarih dersini alanların kendilerinin resim üretmesidir. Metinsel bilginin görselliğe dönüştürülmesi, tarihi bilginin yorumlanması anlamına gelir ki bu durum bir bilim olarak tarihin ve eğitimin temel ilkelerinden birinin pratiğe dönüştüğünü gösterir. Görsel materyalle desteklenen bir tarihi bilginin yorumlanmasında soru-cevap metodunun da öğrenmeyi kolaylaştırdığı söylenebilir.

Görsel 12. Ortaöğretim Tarih Ders Kitabı.

Sonuç

Edward H. Carr tarihi, “*tarihçi ile olgular arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugünle geçmiş arasında bitmez bir diyalog olarak tanımlar*” (Carr, 2018,10). Carr’ın bu yaklaşımı, olgular ve olaylarla perspektif kazanan tarihin tarihçilerle anlam kazandığını dolayısıyla tarihin öznel yanını da vurgular. Son dönemlerde tarihi bilginin nesnelliği, belgelerin tarih bilimi için ne kadar güvenilir olduğu, iktidar odaklı tarih anlayışı sürekli tartışılmaktadır. Bu tartışmalar, tarihin kaynaklarını da içeren daha kapsamlı ve çok kutuplu farklı tartışma alanlarını da doğurmakta, bir bilim olarak tarihi mikro ve makro tarih olarak yenilemektedir. Görüldüğü kadarıyla tartışmaların odağında kaynakların güvenilirliğinden önce yorumlanması yer almaktadır. Bu yorumlamalar ve tartışmalar gündelik hayat, bilim, kültür ve ekonominin de tarihsel bilgi olarak kullanılmasının önünü açmıştır. Bütünlüklü, kapsayıcı (makro) tarih anlayışının ortaya çıkması için artık tarihin dönemleri kadar minimal alanları da (mikro) ön plandadır. Tam bu noktada genelde sanat ve sanat tarihi özelde resim sanatı, tarih bilimine makro ve mikro ölçekte kaynaklık etmektedir. Yazının bulunmasından önce tarih adına kayıt tutma işlevini üstlenen resim sanatı, ilerleyen dönemlerde zamansallık (yapıldığı dönemin izlerini yansıtmaya) bağlamında tarih bilimi için kanıtlayıcı, doğrulayıcı argümanlar sunmuştur. Bu bakımdan tarihin birincil ve ikincil kaynakları arasında yer alabilmiştir. Bunun yanı sıra kültür, bilim, gündelik hayat tarihinin şekillenmesinde somut veriler sunmuştur. Resmin tarih

öğretiminde de önemli bir materyal olarak kullanıldığı, tarih öğretiminde kalıcı imgeler oluşturacak kadar etkili olduğu söylenebilir.

Kaynakça

Akbaba, Bülent. “Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6/1, (2005): 185-197.

And, Metin. *Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014.

Başkan, Seyfi. “Bazı Örneklerle Osmanlı-Türk Ressamının Tarihi Çevre ve Tarihe Tanıklık Kaygısı”, *Türkiye’de Sanat Dergisi*, (Ağustos 2006): 24-31.

Başkan, Seyfi. “Türk Resmine Yansıyan Tarih ya da Tarihselcilik Arayışları”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, (Mayıs 2007): 91-110.

Carr, Edward H. *Tarih Nedir?* Çev.Gizem Güntürk, İstanbul: İletişim Yayınları, 2018.

Demir, Necati. “Türk Tarihinin Ve Kültürünün Kaynağı Olarak Kaya Üzeri Resimler (Petroglifler) Ve Yazılar”, *ZeitschriftfürdieWelt der Türken Journal of World of Turks*, 1/1, (2009): 5-19.

Köse, Meliha - Yıldız, Abdullah. “Tarih Eğitiminde Sosyal ve Kültürel Konuların Öğretimi”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. I, (2012): 81-99.

Özgül, Gönül Eda. “Farklı Bir Görme Biçimi Olarak Tasvir: Matrakçı Nasuh’un Topografik Tasvirleri” *Millî Folklor Dergisi*, 24/96, 2012: 170-189.

Sazak, Gözde. “Varaşa Sarayı Duvar Resimleri”, *Tarih Dergisi*, 57/1, (2013): 1-23.

Stradling, Robert. *20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli*, çev. Ayfer Ünal. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 2003.

Görsel Kaynakça

Görsel.1 <http://unesco-dunya-miraslari.blogspot.com/2012/12/unesco-dunya-miras-tamgali.html>

Görsel.2 <https://akademiye.org/tr/?p=6950>

Görsel.3 <https://www.tarihidim.com/bir-entelektuel-hukumdar-fatih-sultan-mehmedin-kisiligi/>

Görsel 4. <https://www.fikriyat.com/galeri/tarih/osmanlidan-yadigar-kiymetli-minyaturler/3>

Görsel 5. <https://edebiyatvesanatakademisi.com/osmanli-minyatur-gravur-resim/levni-silsilename/2269>

Görsel 6. <https://edebiyatvesanatakademisi.com/osmanli-minyatur-gravur-resim/levni-silsilename/2269>

Görsel 7. <https://artam.com/muzayede/286-degerli-tablolar-ve-antikalar/sami-yetik-1878-1945-milli-mucadele>

Görsel 8. Metin And, Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, 230.

Görsel 9. Metin And, Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, 467.

Görsel 10. Metin And, Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, 436.

Görsel 11. <https://acikoku.com/tarih-1-kitap-ozeti/>

Görsel 12. <https://www.mebders.com/dosya/10186-acik-ogretim-lisesi-tarih-6-ders-kitabi-pdf-indir>